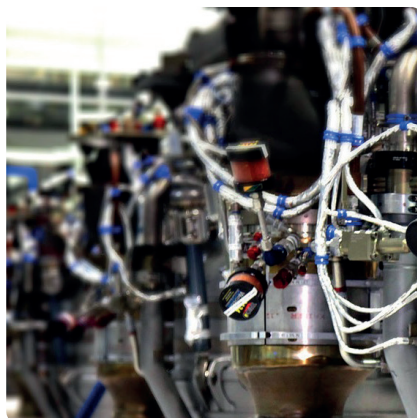

Den icke-handlande industrins förutsättningar att bli fossilfria innan år 2030

ELINOR NISSBRANDT & JONAS HUGOSSON

RAPPORT 6817 • FEBRUARI 2018

Den icke-handlande industrins förutsättningar att bli fossilfria innan år 2030

Den 18 januari 2018

Författare: Elinor Nissbrandt & Jonas Hugosson, Kontigo AB

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00 Fax: 010-698 16 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-6817-2

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2018

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2018

Omslag: Pixabay

Förord

Den 1 januari 2018 träder Sveriges klimatlag i kraft. Den innebär bland annat nya och långsiktiga mål för de klimatpåverkande utsläppen. De utsläpp som inte omfattas av EU:s handelssystem för utsläppsrätter ska ha minskat med 63 procent 2030 jämfört med 1990 och med 75 procent 2040.

Den här undersökningen är framtagen som ett underlag för Naturvårdsverkets arbete med att begränsa utsläppen av växthusgaser i Sverige. Rapporten redovisar slutsatser från intervjuer med företrädare från några industriföretag angående deras förutsättningar att bli fossilbränslefria för år 2030.

Rapporten är framtagen av Elinor Nissbrandt och Jonas Hugosson, Kontigo AB. Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll, varför detta inte kan åberopas som Naturvårdsverkets ståndpunkt. Rapporten är framtagen på uppdrag av Naturvårdsverket. Beställare från Naturvårdsverket har varit Tea Alopaeus och Per Andersson.

Stockholm 22 februari 2018

Stefan Nyström
Avdelningschef
Klimatavdelningen

Innehåll

FÖRORD	3
1 INLEDNING	6
1.1 Syfte	6
2 BAKGRUND	7
2.1 Klimatmål för den s.k. icke-handlande sektorn	7
2.2 Den totala industrins energianvändning och växthusgasutsläpp	8
2.3 Icke-handlande sektorn	9
2.4 Internationell konkurrens	11
3 METODBESKRIVNING	12
3.1 Urval av företag	12
3.1.1 Utfall	13
3.2 Genomförande av intervjustudie	14
4 RESULTAT	15
4.1 De svarande företagen	15
4.2 Företagens användning av fossila bränslen	16
4.2.1 Olja	16
4.2.2 Gasol	16
4.2.3 Naturgas	16
4.2.4 Andra fossila bränslen	17
4.3 Vidtagna åtgärder för att minska användning av fossila bränslen	17
4.3.1 Återvinning av värme/energi i processer	17
4.3.2 Isolering och tätning	17
4.3.3 LED-belysning samt rörelse- och belysningssensorer	18
4.3.4 Byte till el, fjärrvärme eller biogas	18
4.4 Planerade och framtida strategier för att minska användningen av fossila bränslen	19
4.4.1 Lösa strategier	19
4.4.2 Konkreta strategier	19
4.4.3 Ambitiösa strategier	20
4.5 Företagens förutsättningar att bli fossilfria innan 2030	20
4.6 Förslag på vad myndigheterna kan göra för att främja denna övergång	23
4.6.1 Säkerställa långsiktighet	23

4.6.2	Subventionera alternativa bränslen	23
4.6.3	Stöd och bidrag	23
4.6.4	Information och kommunikation	24
4.6.5	Andra styrmedel och initiativ	25
5	SLUTSATSER OCH DISKUSSION	26
5.1.1	Förslag på ytterligare undersökningar	27
6	BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR	29

1 Inledning

Kontigo har på uppdrag av Naturvårdsverket genomfört en utredning om industriens förutsättningar att bli fossilfria före år 2030. Utredningen utgår från hur företrädare för tre branschgrenar inom industrin ser på förutsättningarna. Ytterligare en avgränsning är att fokus ligger på den så kallade icke-handlande industrins användning av fossila bränslen för annat ändamål än transporter och arbetsmaskiner. Den del av användningen av fossila bränslen som inte är direkt kopplad till verksamheterna lämnas utanför uppdraget.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att ta fram underlag som kan användas för att identifiera potentiella åtgärdsområden samt inför kommande styrmedelsanalyser för att ytterligare begränsa industrins växthusgasutsläpp. Undersökningen är baserad på en intervjustudie med 50 företrädare från livsmedels-, kemi- samt verkstadsindustri.

Undersökningens frågeställningar utgår från följande delar:

- Företagens nuvarande användning av fossila bränslen (olja, naturgas, fotogen, bensin, kol) för uppvärmning och processer
- Vidtagna och kommande åtgärder för att minska användningen av fossila bränslen i verksamheten
- Företagens bild av förutsättningarna att kunna bli fossilfria (samt deras bransch) innan 2030
- Förslag på vad (staten/) myndigheter kan göra för att stärka företagens förutsättningar att fasa ut fossila bränslen

Kontigo tar också fram egna slutsatser och rekommendationer baserat på studiens övergripande syfte.

2 Bakgrund

Under sommaren 2017 antog Riksdagen ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige bestående av nya klimatmål, en klimatlag samt ett klimatpolitiskt råd. Det långsiktiga klimatmålet innebär att Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045 ska vara noll, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Detta innebär en minskning på 85% jämfört med 1990 års utsläppsnivåer vid år 2045.

Sveriges territoriella utsläpp kan delas in i tre övergripande kategorier 1) utsläpp som omfattas av EU:s system (EU ETS) för handel med utsläppsrätter 2) utsläpp och upptag inom markanvändningssektorn samt 3) övriga utsläpp. EU:s system för handel med utsläppsrätter är ett styrmedel, byggt på EU-gemensamma regler, som syftar till att kostnadseffektivt minska utsläppen av växthusgaser¹. Systemet infördes 2005 och omfattar cirka 40 procent av EU:s totala utsläpp av växthusgaser. Handelssystemet regleras av EU-kommissionen där man arbetar med att successivt minska mängden utsläppsrätter som utfärdas. Utsläpp som inte utgör en del av EU ETS, dvs inom kategori 3 (övriga utsläpp) benämns som den så kallade icke-handlande sektorn (non-ETS). Medlemsländerna har ett eget ansvar att minska dessa utsläpp genom nödvändiga åtgärder.

2.1 Klimatmål för den s.k. icke-handlande sektorn

Inom ramen för Sveriges nya klimatmål har bland annat nya etappmål satts upp för sektorer inom den icke-handlande sektorn och dessa kommer vidare omfattas av EU:s ansvarsfördelningsförordning. Dessa sektorer bör senast år 2030 ha minskat sina utsläpp med 63 procent jämfört med 1990 års nivåer och med 75 procent år 2040². En viktig del för att nå detta mål inom den icke-handlande sektorn är att minska utsläpp från inrikes transporter som står för hälften av sektorns utsläpp. Utsläppen minskar både inom den icke-handlande sektorn samt från inrikes transporter (exkl. inrikes flyg) men den nuvarande minskningstakten är ej tillräcklig för att nå de uppsatta etappmålen. Under de senaste åren har

¹ Naturvårdsverket (2017) Utsläppshandel <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Utslappshandel/>

² Regeringskansliet (2017) Det klimatpolitiska ramverket <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/06/det-klimatpolitiska-ramverket/>

Naturvårdsverket (2017) Sveriges klimatlag och klimatpolitiska ramverk <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Sveriges-klimatlag-och-klimatpolitiska-ramverk/>

Naturvårdsverket (2017) Så följer vi upp klimatlagen <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Klimat-och-luft/Klimat/Tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/Sa-foljer-vi-upp-klimatmalen/>

koldioxidskatten ökat kraftigt för industrier som inte är en del av utsläppshandeln. Under 2018 kommer företag inom den icke-handlande industrin ha lika hög koldioxidskatt som hushållen och serviceföretagen³. Det är därför viktigt att skapa underlag kring en ökad förståelse för hur företagen ser på de nya skatteändringarna samt förutsättningarna för en grön omställning.

2.2 Den totala industrins energianvändning och växthusgasutsläpp

Industrisektorns (handlande och icke-handlande) totala energianvändning har visat en svagt nedåtgående trend de senaste åren. Detta beror främst på strukturförändringar inom olika delbranscher av industrin samt att tillverkningsprocesserna i sig kräver allt mindre energi. Sektorn utgör ungefär 38 procent av Sveriges totala energianvändning under 2015⁴. Industrins totala växthusgasutsläpp står för 32 procent (16 885 tusen ton) av Sveriges totala utsläpp och har minskat med 19 procent sedan 1990. De totala utsläppen har dock varierat sedan 1990 beroende på ändringar i produktionsvolymen baserat på konjunkturen. Från 2014 har utsläppen avstannat som en följd av massa- och pappersindustrins minskade användning av oljeprodukter. Av industrins totala utsläpp under 2016 svarade kemiindustri för 9 procent: livsmedelsindustri 2 procent: järn- och stålindustri 36 procent samt metallindustri 4 procent⁵ (se tabell 1 för utsläpp per sektor). Industri inom den handlande sektorn dominerar generellt utsläpp.

Tabell 1. Fördelning av industrins (handlande och icke-handlande) utsläpp av växthusgaser

Bransch	Andel utsläpp
Järn- och stålindustri	36 %
Mineralindustri	19%
Raffinaderier	16%
Kemiindustri	9%
Övriga (gruvindustri, trävaruhandel, med mera)	8%
Pappers- och massaindustri samt tryckerier	5%
Metallindustri	4%
Livsmedelsindustri	2%
Totalt	100%

³ Naturvårdsverket (2017) Med de nya svenska klimatmålen i sikte

⁴ Energimyndigheten (2017), Energiläget 2017.

⁵ Naturvårdsverket (2017) Utsläpp av växthusgaser från industrin

<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-industrin/>

Biobränslen (40%) och el (35%) är de primära energikällorna inom svensk industri. Fossila bränslen (naturgas, petroleumprodukter, kol, koks) utgjorde totalt 19 procent av den totala energianvändningen i sektorn under 2015. Massa- och pappersindustrin, järn-, stål- och metallverk och den kemiska industrin utgör sammantaget 76 procent av sektorns totala energianvändning under 2015. Verkstadsindustrin svarade för sex procent av den totala energianvändningen och övriga branscher de resterande 18 procenten (livsmedelsindustri, gruvindustri, textilindustri m.fl.).

2.3 Icke-handlande sektorn

Då EU:s handelssystem för utsläppsrätter infördes först år 2005 är det svårt att exakt uppskatta utsläppen för den icke-handlande sektorn år 1990.

”Handelssystemet antas ha omfattat 25 miljoner ton år 1990 och den icke-handlande sektorn definieras därmed som den nationella totalen för 1990 minus 25 miljoner ton (enligt Proposition 2016/17:146)”⁶. Detta resulterar i att uppföljningen av trender kan framförallt göras från 2005 och framåt.

År 2016 var utsläpp i den icke-handlande sektorn, 32,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är 30 procent lägre jämfört med 1990 års nivå (baserat på ovanstående definition av den icke-handlande sektorn). Enligt de senaste utsläppsscenarierna rapporterade till EU 2017, som bygger på ett stort antal antaganden och beräkningsförutsättningar för olika sektorer, uppskattas utsläppen att fortsätta minska i den icke-handlande sektorn till 26 miljoner ton år 2030 eller med 44 procent sedan 1990.

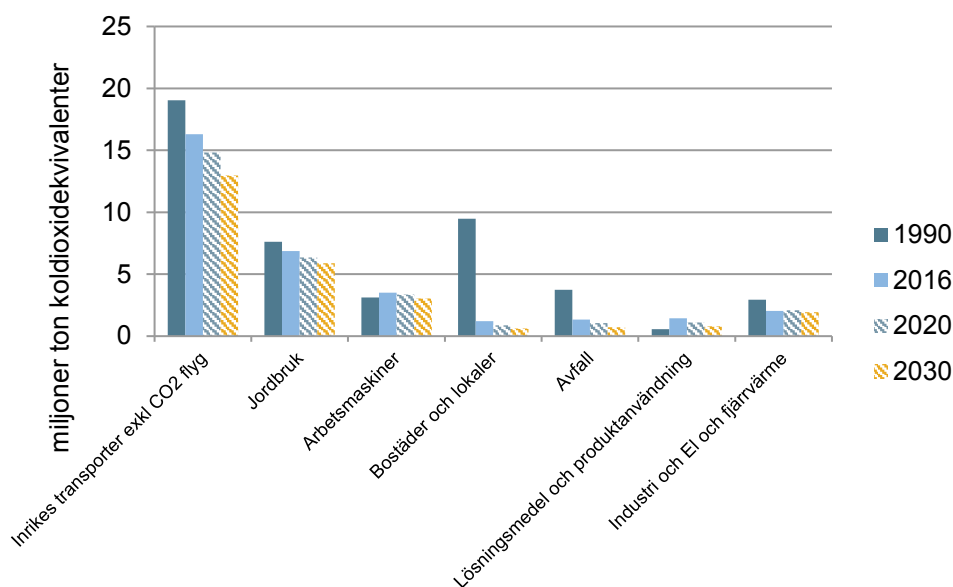
Den genomsnittliga minskningstakten för den icke-handlande industrin har varit drygt 2 procent per år sedan 2005. Växthusgasutsläpp från den icke-handlande industrin utgör en relativt begränsad del av totala industrins utsläpp⁷. År 2016 var utsläppen från industrin samt el- och fjärrvärmens utsläpp (som inte ingår i EU ETS) 1927 tusen ton⁸ (se Figur 1 uppdelat per sektor och scenario av historiska utsläpp).

⁶ Naturvårdsverket (2017) Fördjupad analys av svensk klimatstatistik, s. 22

⁷ Naturvårdsverket (2017) Utsläpp av växthusgaser i icke-handlande sektorn <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-i-icke-handlande-sektorn/>

⁸ Naturvårdsverket (2017) Utsläpp av växthusgaser från industrin <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-industrin/>

Figur 1. Historiska utsläpp i den icke-handlande sektorn uppdelat per sektor och scenario till 2020 och 2030. (miljoner ton koldioxidkvivalenter).

Utsläpp från förbränning och processer inom den icke-handlande industrin är förhållandevis små i dagsläget. Enligt det senaste EU-referensscenariot beräknas dessa utsläpp minska något till 2030. Dessa utsläpp har som tidigare nämnts, främst omfattats av energi- och koldioxidskatter men från 2018 ska tidigare skattenedsättningar för dessa verksamheter helt tas bort.

Naturvårdsverkets investeringsstöd Klimatklivet⁹ (som ska stärka det lokala klimatarbetet) har till viss del gått till industrier som inte omfattas av handelssystemet. En stor del av stödet från Klimatklivet har gått till kommuner samt företag inom el- och värmeproduktion. Med ytterligare bidrag, exempelvis från klimatklivet samt ökade incitament från koldioxidskatten har detta sammantaget potential att bidra till ökad energieffektivisering samt en snabbare övergång till förnybara bränslen¹⁰. Olika former av stöd ges via Energimyndigheten för att energieffektivisera och minska klimatutsläppen från små och medelstora verksamheter¹¹. Denna undersökning har som mål att lyfta fram företagens perspektiv (inom den icke-handlande industrin) och hur de ser på förutsättningarna att bli fossilfria till 2030 med dagens ekonomiska styrmedel och lagkrav.

⁹ Naturvårdsverket (2019) Klimatklivet – ansökan, <http://www.naturvardsverket.se/klimatklivet>

¹⁰ Naturvårdsverket (2017) Med de nya svenska klimatmålen i sikte. Gapanalys samt strategier och förutsättningar för att nå etappmålen 2030 med utblick mot 2045.

¹¹ Se vidare Energimyndighetens hemsida:

<http://www.energimyndigheten.se/nrp/om-satsningen/>

2.4 Internationell konkurrens

En ambitiös svensk klimatpolitik med tillhörande samhällsomställning förutsätter att hänsyn även tas till förändrade konkurrensförhållanden för svensk industri. Åtaganden gällande utsläppsminskningar mellan olika länder varierar naturligt beroende på utvecklingsgrad och andra grundläggande faktorer. Svenska klimatmål har länge byggt på att Sverige ska gå före andra länder i målabition med förhoppningen att andra länder följer efter. Detta resulterar dock i högre kostnader (klimatrelaterade skatter, styrmedel) för Sverige och andra länder med ambitiösa utsläppsåtaganden jämfört med övriga länder.

Detta riskerar att leda till s.k. ”koldioxidläckage” vilket innebär att företag väljer att förlägga produktion i andra länder med lägre utgifter för utsläpp. Den handlande sektorn har generellt lägre utgifter för klimatrelaterade skatter än företag i den icke-handlande sektorn. Detta beror dels på nedsättningar och undantag i de klimatrelaterade skatterna. Vidare har en stor andel svenska företag fått helt gratis tilldelning av utsläppsrätter då vissa branscher anses vara utsatta för avsevärd risk för koldioxidläckage. Samtidigt har tillgången av utsläppsrätter varit god som en följd av det höga utsläppstaket i förhållande till faktiska utsläpp¹². Sammantaget har skatteomläggningen resulterat i att den handlande sektorn fått en minskning av utgifter för klimatrelaterade skatter, medan den icke-handlande sektorn beräknas ha fått utökade skatter.

I dagsläget är det svårt att följa näringslivets kostnader för klimatrelaterade skatter, vidare försvåras detta ytterligare då rapportering av utsläpp från den icke handlande sektorn delvis är svår att följa. Denna intervjuundersökning är en del i att skapa förståelse för några utvalda sektorer inom den icke-handlande industrin kring deras förutsättningar att nå de nya klimatmålen, samt hur detta eventuellt påverkar deras konkurrenskraft. Vidare, är en sådan analys värdefull för att undersöka risken för koldioxidläckage till följd av en fortsatt ambitiös svensk klimatpolitik.

¹² Riksrevisionen (2017) Utgifterna för klimatrelaterade skatter är ojämnt fördelade

<http://www.riksrevisionen.se/sv/rapporter/Rapporter/EFF/2012/Klimatrelaterade-skatter--Vem-betalar/Rapporten-pa-fem-minuter/Resultat/>

3 Metodbeskrivning

Kontigos utredning har framförallt baserats på en intervjustudie där vi genomfört 50 semistrukturerade telefonintervjuer med industriföretag. Intervjupersonerna har varit miljö- eller produktionsansvariga på företagen. Följande moment utgör huvuddelen av Kontigos arbetsinsats:

- Urval av företag
- Genomförande av intervjustudie

Merparten av materialinsamlingen har skett under december 2017.

3.1 Urval av företag

Urvalet av företag har baserats på följande kriterier:

- Industriföretag som företrädesvis återfinns inom branscherna livsmedelskemi- samt verkstadsindustri.
- Företag som använder fossila bränslen för uppvärmning eller i industriprocesser.
- Företag som ej ingår i handeln med utsläppsrätter.

Urvalet omfattar företag lokaliserade i hela Sverige och har inte begränsats till någon särskild region. Kontigos första steg i att selektera företag utifrån ovannämnda kriterier genomfördes via Naturvårdsverkets utsläppsregister. Via denna databas kan man söka på företag som bedriver miljöfarlig verksamhet som har rapporteringsskyldighet enligt EG-förordningen 166/2006. Urvalet har i detta fall bestått av företag som släpper ut koldioxid från fossila bränslen (kategorin CO₂ fossilt), då syftet med undersökningen är att få ett fördjupat underlag för främst CO₂. Kontigo jämförde urvalet av företag med en förteckning över de företag som ingår i handeln med utsläppsrätter. Efter att ha sållat bort just dessa företag resulterade detta i ett urval om 38 företag.

I dialog med Naturvårdsverket kompletterades denna lista genom att gå via olika branschorganisationers medlemsregister (t ex Teknikföretagen, IKEM). Ett randomiserat urval gjordes utifrån organisationernas medlemsregister med en relativt jämn fördelning mellan de tre branscherna. Bakgrundsdata i form av exempelvis bransch, verksamhetsår, antal anställda och kontaktuppgifter till företagen har därefter hämtats från näringslivsdatabasen Bisnode med hjälp av matchning via företagens organisationsnummer. Vi har även genom denna databas hämtat ut ytterligare en lista av företag baserat på relevanta SNI-koder. Sammanlagt har detta resulterat i en lista med cirka 380 företag. Samtliga av dessa företag har kontaktats av Kontigo.

3.1.1 Utfall

50 av 380 kontaktade företag har deltagit i intervjustudien. En fullständig översikt rörande antal företag som av någon anledning tackat nej eller som inte använder fossila bränslen i uppvärmning eller processer sammanfattas i tabellen nedan. De skäl som uppkommit vid bortfall har varit följande:

- Inget svar vid mer än tre kontaktförsök
- Företaget använder ej fossila bränslen vid uppvärmning eller i processer
- Företaget anger att man har som policy att ej delta i undersökningar
- Företaget anger att tidsbrist förhindrar deltagande
- Företaget vill ej delta

Tabell 2. Anledningar till varför företag inte deltagit i undersökningen

Orsak	Andel av totala
Intervjuade företag	13%
Inget svar vid mer än tre kontaktförsök	35%
Företaget använder ej fossila bränslen vid uppvärmning eller i processer	24%
Företaget anger att man har som policy att ej delta i undersökningar	12%
Företaget anger att tidsbrist förhindrar deltagande	6%
Företaget vill ej delta	9%
Totalt	100%

(n= 380)

Den primära anledningen till det relativt stora bortfallet beror på att Kontigo ej har kunnat nå företagen. 35 procent av samtliga företag har ej svarat efter mer än tre kontaktförsök. Nästan en fjärdedel av de 380 företagen uppger att de inte använder fossila bränslen vid uppvärmning eller i processer. Drygt 10 procent av företagen har svarat att de inte vill delta pga. bland annat tidsbrist eller rådande företagspolicy att inte svara på undersökningar.

Kontigo bedömer att vald tidsperiod (innan semestertider) har bidragit till det relativt höga bortfallet.

3.2 Genomförande av intervjustudie

Inför intervjustudien har Kontigo genomfört viss bakgrundsresearch kring de 50 företag som besvarat frågorna, för att ge ytterligare information rörande företagets verksamhet.

Den frågeguide som intervjuerna har utgått från har bestått av både strukturerade delar med kvantifierbara eller kortare svar samt semistrukturerade delar med mer öppna frågor och följdfrågor. Frågeformuläret har utformats i dialog med Naturvårdsverket. Följande är ett urval av frågor från frågeformuläret (se bilaga 1 för samtliga frågor):

- » *Använder ni någon form av fossila bränslen (olja, naturgas, fotogen, bensin, kol) för uppvärmning eller processer i er verksamhet? (hur stor är er årsförbrukning av fossila bränslen)*
- » *Har ni genomfört någon form av åtgärd för att påtagligt minska användningen av fossila bränslen i verksamheten (för uppvärmning eller processer) de senaste 10 åren (t ex bytt energislag för uppvärmning/processsteg, vidtagit energieffektiviseringsåtgärder etc.)?*
- » *Har ni beslutat om några kommande åtgärder för att fasa ut användningen av fossila bränslen från processer eller uppvärmning de närmaste 5 åren? Vad kommer göras och när?*
- » *Hur bedömer ni att detta kommer påverka användningen av fossila bränslen i verksamheten framöver (t ex i årsförbrukning av fossila bränslen för berörd process)?*
- » *Bedömer du att ert företag har förutsättningar att helt fasa ut fossila bränslen från processer och uppvärmning före år 2030? Om NEJ: varför inte?*
- » *Bedömer du att branschen har förutsättningar att helt fasa ut fossila bränslen från processer och uppvärmning före år 2030? Om NEJ: varför inte?*
- » *Vad kan staten/myndigheter göra ytterligare för att stärka förutsättningarna för ert företag och branschen som helhet att fasa ut fossila bränslen (t ex styrmedel eller stöd av olika slag)?*

4 Resultat

4.1 De svarande företagen

I detta kapitel sammanfattar vi resultatet från de intervjuer som genomförts med företagen. Sammanlagt har 50 intervjuer genomförts med 17 företrädare från verkstadsindustrin, 16 från Kemiindustrin samt 17 från Livsmedelsindustrin (se tabell 3). Ungefär 80 procent av intervjupopulationen består av företag med antal anställda mellan 10 till 249.

Tabell 3. Intervjufördelning baserat på branschfördelning och företagsstorlek

Kategori	Antal
Bransch	
Verkstad	17
Kemi	16
Livsmedel	17
<i>Totalt</i>	50
Storlek (antal anställda)	
1-9	4
10-49	18
50-249	21
250-999	4
1000-1999	3
<i>Totalt</i>	50

Samtliga intervjuer har genomförts i semistrukturerad form över telefon. Ett par intervjupersoner har även svarat på frågorna över mail. Utifrån svaren i intervjuerna har vi valt att strukturera kapitlet i fem delar:

- Företagens användning av fossila bränslen
- Vidtagna åtgärder för att minska användning av fossila bränslen
- Planerade och framtida strategier för att minska användningen av fossila bränslen
- Företagens förutsättningar att bli fossilfria innan 2030
- Förslag på vad staten/myndigheter kan göra för att främja denna övergång

Dessa aspekter menar Kontigo är grunden för att skapa en förståelse kring industriens förutsättningar att bli fossilfria före år 2030.

4.2 Företagens användning av fossila bränslen

Vid frågan om vilken typ av fossilt bränsle företagen använder vid uppvärmning och processer är det en delad bild som framkommer utifrån Kontigos intervjustudie. De tre vanligaste fossila bränslen som används är olja, gasol och naturgas. De flesta använder en mix av olika fossila bränslen, samt en del använder en kombination av fossila och förnybara bränslen.

4.2.1 Olja

Av de företag som på något sätt använder sig av olja (ungefär 25 företag) svarar en majoritet av dessa att oljan främst går till processer. Det främsta användningsområdet för olja är för processer då man behöver komma upp i höga temperaturer för ångframställning. Den mest förekommande oljan är eldningsolja (brännolja, röd diesel). Ungefär fem intervjupersoner svarar att olja enbart används till uppvärmning av fastigheter. Ett par intervjupersoner svarar att olja används som ”back-up”/reserv till uppvärmning och/eller till vissa processer under vinterhalvåret. En majoritet av samtliga företag har numera ersatt oljepannor för uppvärmning med fjärrvärme, i de fall det har varit möjligt.

En stor del av intervjupersonerna som använder olja i främst processer nämner att de försöker ersätta denna med andra bränslen (naturgas, biogas vegetabilisk olja, pellets.). Olja anses generellt vara ohållbart och merparten av företagen är i omställningsfas till andra bränslekällor.

4.2.2 Gasol

Gasol är en vanligt förekommande fossil bränslekälla, lite mindre än en tredjedel av den totala intervjupopulationen använder sig av gasol i uppvärmning och/eller processer, dock i varierande grad. Det uppges även av många att gasol, så som olja, anses vara ett nödvändigt bränsle i specifika processer (framställning av ånga) för att kunna komma upp i höga temperaturer. Inget av företagen uppger att de använder gasol endast för uppvärmning av fastigheter, men ett flertal av de företag som använder sig av gasol i processer använder sig av restvärmen till uppvärmning av fastigheter.

Ett flertal har övergått från eldningsolja till gasol då det upplevs som ett renare och effektivare bränsle. En stor andel företag svarar att de strävar efter att fasa ut gasolen men de anser att de i dagsläget inte finns några rimliga alternativ (kostnad och effektivitet). I de fall då företagen överväger att minska användningen av gasol uppges biogas/biobränsle som ett alternativ samt även investering i elpannor för att ersätta delar av uppvärmningen.

4.2.3 Naturgas

Lite mer än 10 företag uppger att de använder sig av naturgas i uppvärmning och/eller processer. Tre av dessa företag använder enbart naturgas som bränslekälla

till uppvärmning av deras fastigheter. Ett flertal intervjupersoner svarar att naturgas har ersatt deras oljepannor. Andra företag använder en kombination av naturgas och andra fossila bränslekällor till uppvärmning. Naturgas uppges främst användas till processer, liknade olja och gasol, för att skapa värme till blandare och ångframställning. Olja har även ersatts av naturgas i vissa processer så som torkning av spannmål eller spjälkning i olika kemiska processer. Ett fåtal intervjupersoner svarar att de har tankar om att använda biogas som ersättning men prisskillnaden lyfts fram som en kritisk faktor.

4.2.4 Andra fossila bränslen

Ett företag verksamt inom impregnering använder stenkol (kreosot) i processen. Dock är företaget i fas att delvis ersätta detta med ett vegetabiliskt alternativ, som ett komplement till kolet.

4.3 Vidtagna åtgärder för att minska användning av fossila bränslen

Ett stort antal företag av intervjupopulationen har på något sätt arbetat med att minska deras användning av fossila bränslen i uppvärmning och processer. Ambitionen bland de olika företagen skiljer sig och därav även de energieffektiviseringsåtgärder som vidtagits. Följande åtgärder är vanligt förekommande bland företagen:

4.3.1 Återvinning av värme/energi i processer

En allmän åtgärd som lyfts fram av företagen är att på olika sätt återvinna värme och energi från processer/maskiner. Det handlar bland annat om att installera värmepumpar för att ta tillvara på överskottsvärme samt återvinning av spillvärme från kylsystem/kylaggregat. Detta har även inneburit att installera och investera i nya mer energieffektiva kompressorer. Lite mer än hälften av företagen svarar att de på olika sätt har ändrat driftrutiner för att återvinna värme från processer. Ett företag verksamt inom juicetillverkning återvänder saftvärme till uppvärmning av lokaler, och ingen extravärme har varit nödvändig.

» *”Vi har många aktiviteter för att bli mer energieffektiva. Spara energi kan man göra på många olika sätt. Det handlar om att ha bra rutiner för avstängning, ha bra utrustning, minska läckage på tryckluft samt öka värmeåtervinning” – (Livsmedelsindustri, 1 000-1 999 anställda)*

4.3.2 Isolering och tätning

En majoritet nämner även att man aktivt arbetar med isolering och tätning av tryckluftkretsar/lufttryckaggregat som en energieffektiviseringsåtgärd. Det handlar även om att isolera rör, tilläggsisolera byggnader samt installera bättre fönster för att undvika att ”onödig” energi går åt. Installering av mer energieffektiva fläktsystem är även en vidtagen åtgärd bland flera svaranden.

4.3.3 LED-belysning samt rörelse- och belysningssensorer

Installering av LED-belysning och belysningssensorer är vanligt förekommande sätt att spara energi bland företagen. Lite mindre än en tredjedel av företagen svarar att de investerat i LED armatur eller ljusstyrningssystem som en energibesparingsåtgärd. Även rörelsedetektorer/snabbportar vid öppningar är åtgärder som vidtagits.

- » *”Vi har 10 anläggningar totalt och har bland annat arbetet med att byta till LED-belysning. Vi har även ett helt annat tänk i hela produktionen t ex avstängning av maskiner under raster, investeringar i energieffektiv utrustning, snabbportar som stängs automatiskt samt rörelsedetektorer för dörrar/belysning” – (Livsmedelsföretag, 50-249 anställda)*

4.3.4 Byte till el, fjärrvärme eller biogas

Lite mer än en femtedel av företagen svarar att de planerar/har bytt en eller flera av deras ugnar eller pannor (olja, gas, gasol, mesaugnar). Dessa har bland annat ersatts med fjärrvärmepannor, elugnar och ångpannor drivna av biobränslen (t ex pellets). Dessa åtgärder har på ett eller annat sätt bidragit till en minskad användning av fossila bränslen i uppvärmning och processer. Utifrån intervjuvärdens används fjärrvärme och el främst till uppvärmning av fastigheter. Dessa källor anses inte vara tillräckligt effektiva eller lämpliga för specifika industriprocesser, jämfört med fossila bränslen så som olja, gasol och naturgas. Ett par intervjupersoner nämner även att anledningen till att de inte använder fjärrvärme är för att deras anläggningar ligger utanför fjärrvärmeområden¹³.

Ett annat företag verksamt inom jordbruk/grisproduktion har sedan 15 år tillbaka haft en egen biogasanläggning. De har även en dialog med företaget Zero Mission om hur de skall arbeta med att bli helt klimatneutrala. Ett annat företag verksamt inom kemiindustrin använder kravställning i deras avtal med energiföretag att de vill ha minst 90% biobaserat i deras energimix. Ett par andra företag svarar att de funderar på att byta till en grönare energimix främst bestående av grön gas. Ett annat företag verksamt inom kemiindustrin (impregnering av främst trä) har byggt en egen fjärrvärmepanna med värme från bioenergi.

- » *”Vi försöker använda oljepannan så lite som möjligt - vi körde den bara fyra gånger i år. Vi försöker istället använda fjärrvärmeverket med våra egna restprodukter av trä” – (Kemiindustri, 10-49 anställda)*

¹³ Fjärrensyn (2015) Att använda fjärrvärme i industriprocesser, s.21)

”Fjärrvärmeleverantören har ofta fokus på systemeffektivitet för produktion och distribution av fjärrvärme. I praktiken handlar det om att en nyansluten fjärrvärmelast bör ha ett varaktigt värmeuttag som gynnar baslastproduktionen och, i kraftvärmesystem, även elproduktionen”

4.4 Planerade och framtida strategier för att minska användningen av fossila bränslen

Det framkommer från Kontigos intervjustudie att företagen har kommit olika långt i övergången från fossila till förnybara bränslen. Ambitionen på de strategier/mål som företagen satt upp för att minska sin användning av fossila bränslen inom uppvärmning och processer (inom 5 år) varierar.

4.4.1 Lösa strategier

Närmare 15 företag svarar att de för nuvarande inte har några konkreta beslut för att minska användningen av fossila bränslen. Av dessa 15 företag är huvuddelen små och medelstora företag. Flertalet av de 15 företagen är dock i processen att undersöka alternativa bränslen.

- » *”Vi har tänkt att byta ut gasol mot andra bränslealternativ t ex biobränsle. Det har vi planer på men inget beslut har tagits” – (Livsmedelsindustri, 250-999 anställda)*

Bland dessa företag lyfts följande faktorer fram till varför man inte har konkreta strategier:

- Ej sett någon möjlighet eller behov
 - Tidsbrist
 - Andra investeringar prioriteras först
 - Beslut ligger på styrelsenivå
 - Har satsat stort under 2017, ny plan tas fram först nästa år
 - Inga prioriterade planer då åtgärd nyligen tagits för att minska användningen av fossila bränslen
 - Avvaktar resultat från energikartlägningsrapport
 - Ej kostnadseffektivt att byta ut ångpannor för förnybara bränslen
 - Inväntar besked om stöd beviljas via Klimatklivet för ansökt investering
- » *”Nej, inga planer just nu. Har inte sett någon möjlighet eller sett ett befintligt behov. Sedan har vi visioner framåt så klart - vi måste bygga upp en fabrik. Där tittar vi på att använda pellets som biobränsle”. – (Livsmedelsindustri, 10-49 anställda)*

4.4.2 Konkreta strategier

Dock har en majoritet av företagen olika strategier/bestämda åtgärder för att minska användningen av fossila bränslen. Ett företag undersöker för tillfället om det är tekniskt möjligt att avveckla sin gasol användning och övergå till bergvärme. Ett annat företag verksamt inom verkstadsindustrin har som mål att byta en kompressor under 2018. Inom två år planerar ett företag med inriktning inom

kemi/pappersindustrin att investera i ett fossilfritt vegetabiliskt stödbränsle (t ex tallbeckolja) till sin sodapanna med målet att bli fossilfria även i sina processer.

4.4.3 Ambitiösa strategier

En del av företagen från intervjuerna positionerar sig som mer ambitiösa i sitt arbete med att fasa ut fossila bränslen. Kontigo beräknar att lite färre än 10 företag utmärker sig som särskilt progressiva i sitt miljöarbete. Detta baserat på både konkreta målsättningar samt en övergripande hållbar vision. Ett företag har nyligen tillsatt en hållbarhetsgrupp och lyfter fram att viljan att driva miljöarbete kommer från ledningsnivå. Det långsiktiga målet är att inom en snar framtid bli självförsörjande.

Ett annat företag inom livsmedelsbranschen har som mål att till 2020 minska energianvändningen med fyra procent (dock inte specifikt fossila bränslen). De har även haft som mål att minska sina koldioxidutsläpp med 50 procent fram till 2020 (ett mål som redan uppnåtts under 2017) samt 80 procent vid 2030. Det långsiktiga målet är att bli helt fossilfria vid 2040.

Ett tredje företag inom elektronik/verkstadsindustrin har satt som mål att hälften av deras energi ska komma från förnybara bränslen vid 2020. Ett fjärde företag inom kemiindustrin har som mål inom sin koncern att ha fossilfria anläggningar till 2025. De har även kravspecificering i sitt avtal med deras energileverantör att minst 90 procent ska vara biobaserat. Beslut har även tagits att hälften av den gasol som används ska under 2018 ersättas med egen biogas. Ett kemiföretag klimatkompenserar idag sin naturgas, men är i processen att undersöka möjligheten att ersätta denna med biogas.

4.5 Företagens förutsättningar att bli fossilfria innan 2030

Vid frågan om företagen bedömer att de kan fasa ut fossila bränslen från processer och uppvärmning innan 2030, svarar mer än hälften av den totala intervjupopulationen att detta är möjligt. Det som anses vara problematiskt i denna utfasning är att hitta ett kostnadseffektivt och alternativt grönt bränsle som kan användas i processer för att ersätta olja, gasol eller naturgas, främst kring ångframställning. Fjärrvärme och el anses vara enklare bränslekällor att använda sig av till uppvärmning.

Bland de företag (av det totala antalet intervjuer) som svarat ”ja med viss osäkerhet” lyfts ett flertal faktorer fram i intervjupersonernas resonemang. Ett företag verksam inom kemisk processindustri svarar att ”det beror på om vi kan hitta ett tillräckligt flexibelt vätskeformigt bränsle” (t ex vegetabiliska oljor).

Ett annat livsmedelsföretag som svarat ja betonar dock att utvecklingen beror på olika faktorer så som pris och prioritering av olika investeringar. En annan

intervjuperson svarar att detta är helt beroende på villkoren som ställs på energileverantörerna och frågan borde istället framföras till dem.

- » *”Det finns inga kunder som vill betala oss extra framför konkurrenter bara för att vi har grön naturgas, då säljer vi ingenting” – (Kemiindustri, 10-49 anställda)*
- » *”Jag tar en sak i taget. Vi vill omvandla naturgas till biobränsle, där finns det potential: Grön gasol - där vet jag inte vad det finns. Tar en sak i taget. Började med el, sedan tar vi naturgas, sedan behöver vi ta gasolen. Men det måste finnas rimliga alternativ” - (Kemiindustri, 50-249 anställda)*

Totalt är 10 företag, som en del av de drygt hälften som anser att utfasningen är möjlig, mer optimistiska till omställningen från fossila bränslen till förnybara innan 2030.

- » *”Det tror jag till 100% - företaget jobbar mycket med sustainability. Förbruka olja är inte framtiden” – (Kemiindustri, 50-249 anställda)*
- » *”Ja, det borde vara möjligt, måste gå att fixa” – (Livsmedelsindustri, 10-49 anställda)*
- » *”Ja tror absolut det, till och med innan nästa år” – (Verkstadsindustri, 10-49 anställda)*

Ungefär 4-5 företag är mer neutrala/osäkra i sina svar i linje med ”det kan jag inte svara på men tror inte det” eller ”svårt att säga vet inte hur det skulle fungera”. Tio intervjupersoner svarar att deras företag inte kan bli fossilfritt innan 2030. Ett företag verksamt inom träimpregnering lyfter fram att så länge kreosot är lagligt så är det ett ekonomiskt och mer miljövänligt alternativ än stål och betong. En intervjuperson som arbetar inom dryckestillverkning upplever att bränslealternativen till dagens ångpannor som drivs av olja, gas eller gasol inte producerar den högvärme som krävs. Andra företag svarar att den utrustning som krävs för användning av alternativa bränslen (t ex biobränsle) inte är ekonomiskt försvarbart i dagsläget.

- » *”Det finns inte många ångpannor som drivs av annat än gas eller olja. Har inte hört talas om något annat bränsle egentligen. Det är gammaldags enkla system där det går åt enorma ledningar” – (Livsmedelsindustri, 10-49 anställda)*
- » *”Det tror jag ingen klarar av. Biobränslen är dyrare en prisskillnad som är väldigt hög. Det handlar även om hur man får det levererat. Om du tar biogas t ex då skall du ha speciella brännare, då handlar det om att även*

anpassa system, inte bara byta ut en bränslekälla” - (Livsmedelindustri, 10-49 anställda)

- » *”Nej det tror jag inte. Om det inte kommer in något revolutionerande när det gäller naturgas. Vet inte om det är bra att fasa ut gas heller och ersätta det helt med el” - (Verkstadsindustrin, 250-999 anställda)*

Utifrån de 50 intervjuer som har genomförts framkommer det att livsmedelsindustrin generellt är mer optimistiska till att fasa ut fossila bränslen. Endast två av de 17 företag som intervjuats från branschen svarar att detta ej är möjligt medan två tredjedelar svarar att det är möjligt. Livsmedelsindustrin har dock totalt lägst utsläpp bland de tre utvalda branscherna. Företag inom verkstadsindustrin är mer negativt inställda till möjligheten att fasa ut fossila bränslen, där närmare en tredjedel svarar att detta ej är möjligt innan 2030. Inom kemiindustrin framkommer det en större osäkerhet i intervjupersonernas svar.

De företag som har färre än 249 anställda svarar relativt lika gällande hur de ser på förutsättningarna att fasa ut fossila bränslen. Ungefär en fjärdedel anser att utfasningen av fossila bränslen innan 2030 inte är möjligt. Företag med mer än 250 anställda är generellt mer positiva till en grön omställning. Fem av sju företag inom detta segment svarar att deras företag har förutsättningar att bli fossilfria innan 2030.

Om vi istället analyserar utifrån de fossila bränslekällor som företagen använder sig av framkommer det att endast några stycken använder sig av olja. En övervägande majoritet av de 10 företag som svarat nej använder sig istället av naturgas, samt även gasol. De som använder naturgas (samt gasol) uppfattar till stor del att denna bränslekälla är svår att ersätta med ett alternativt grönt bränsle med liknande kostnads- och energieffektivitet. Ett flertal av de intervjuade företagen som använder sig av olja uppfattar naturgas som ett ”grönare” alternativ till olja. Det som lyfts av samtliga nej-svaranden är att gasol, olja och naturgas är effektiva bränslen i processer främst ångtillverkning då man effektivt behöver komma upp i höga temperaturer. Biogas/biobränsle anses generellt vara ett alltför dyrt bränslealternativ tillsammans med den utrustning (t ex nya ugnar) som krävs i konverteringen. Detta svarar minst tre företag.

- » *”Det handlar om mångmiljonbelopp att få bort gasolen, det är helt orimligt. Utrustningen är dyr det är vad det handlar om, nya ugnar är en jätteinvestering. Jag vet inte hur man kan lägga om, har inte den kunskapen, om man kan elda med biobränsle det vågar jag inte svara på” - (Verkstadsindustri, 50-249 anställda)*

4.6 Förslag på vad myndigheterna kan göra för att främja denna övergång

Det finns ett flertal åtgärder som lyfts fram där staten och myndigheterna kan underlätta övergången till mer förnybara bränslen. Ett flertal intervjupersoner svarar att de inte kan uttala sig då de saknar kunskap om befintliga styrmedel. Följande faktorer lyfts dock fram som betydande utifrån intervjuerna:

4.6.1 Säkerställa långsiktighet

Ungefär en femtedel av företagen lyfter fram att staten och myndigheterna borde fokusera på tydliga spelregler kring skatter och subventioner. Dessa skall vara tydliga över lång sikt så att företagen vågar genomföra relevanta investeringar. Skattemässigt lyfts det fram att företagen önskar en långsiktighet i satsningar för att skapa förutsättningar för förnybara bränslen genom hela produktion- och konsumtionskedjan. Det handlar om att våga ta klivet till att investera i ”rätt saker”. Det nämns även att det måste finnas en strategi som politiken håller fast vid och att man inte ”vänder kappan efter vinden”. En intervjuperson lyfter fram att flera spår måste prioriteras istället för att t ex anta att ett bränsle kommer lösa övergången till en förnybar industri.

- » *”Man måste inse att industrin kämpar för långsiktig överlevnad i landet. Det funkar inte att göra påbud. Man måste fortsätta på linjen med att stötta företagen att göra en långsiktig övergång, finansiellt, för att spara energi, men även för att gå över till fossilfria bränslen”- (Kemiindustrin, 50-249 anställda)*

4.6.2 Subventionera alternativa bränslen

En annan lösning som prioriteras är att subventionera alternativa bränslen. En intervjuperson lyfter fram att man borde subventionera biobränslen utöver subventioner för drivmedel genom att stödja de som även tillverkar bränslen. En jämförelse med Danmark lyfts fram kring statens generösa subventioner av just biogas. En intervjuperson anser att företag måste uppmuntras mer till att använda miljövänliga alternativ och för detta krävs det ytterligare bidrag.

- » *”Det behöver komma lite smörjmedel i systemet dvs riktade insatser mot att fasa ut fossila bränslen” (Verkstad, 50-249).*
- » *”Vi kommer inte köpa biobränsle framför naturgas till varje pris. Det måste vara en rimlig prissättning, också med skatteåterbetalningar” (Verkstad, 50-249)*

4.6.3 Stöd och bidrag

Att erbjuda bidrag till hållbara investeringar så som Klimatklivet är ett annat alternativ som nämns av flertalet intervjupersoner. Dock är det ett flertal personer

som lyfter fram att informationen kring dessa möjligheter måste tydliggöras. Ett företag svarar att de enbart fått information om detta via ett konsultbolag. Det krävs bättre marknadsföring till små och medelstora företag om vilka befintliga stöd som finns tillgängliga. Det handlar om bättre marknadsföring av befintliga bidrag där man kommunicerar varför man initierar det, så det skapar en attitydförändring.

En annan intervjuperson svarar att bidrag stimulerar alltid lite. Bidrag kan vara en avgörande faktor till om man faktiskt tar beslutet att investera. En svarande nämner dock att när t ex klimatklivet hjälper till med enbart investeringskostnaden, om priset på biogas då är högre än gasol, blir det fortfarande dyrare i drift.

- » *”Det bästa hade varit om priset för förnyelsebara var lägre, då hade man kunnat motivera sin investering. Man hade blivit återbetalningsskyldig under ett visst antal år. Men skulle sedan få tillbaka de pengarna, det blir ett business case” - (Livsmedelsindustri, 1000-1999 anställda)*

Ett annat företag (Livsmedelsindustri, 250-999) nämner att stat och myndigheter borde uppmuntra mer till att arbeta med hållbara lösningar. Företaget upplever pga. deras storlek att det handlar mer om lagkrav än stimulans jämfört med mindre företag som får mer rådgivning och stöd från myndigheter. Företaget har ett eget intresse av att arbeta med att fasa ut fossila bränslen.

4.6.4 Information och kommunikation

Det lyfts även fram att de krävs mer riktade insatser mot företag kring hur/vad de kan ersätta sina fossila bränslen med. Kontigo uppfattar att flera företag saknar kunskap om alternativa lösningar.

- » *”Du fick mig tänka på att byta ut gasen, att man kan ersätta naturgasen mot något annat t ex biogas. Vi vet inte om det går, vi är inte kemister. Grundforskningen är bra, men det behövs information” (Verkstadsindustri, 10-49 anställda)*

Ett annat företag nämner att det krävs punktinsatser (rådgivning, information) till små och medelstora företag som använder t ex eldningsolja för att informera om alternativa bränslen. Det efterfrågas av ett par företag ett ökat stöd från kommuner. Detta gäller främst rådgivning kring det tekniska om vilka omställningsalternativ som är möjliga för just deras företag. Ett företag fick kostnadsfri hjälp från kommunen dock saknades det en uppföljning. En svarande upplever att informationen och kraven kring agenda 2030 är relativt vaga.

- » *”Det krävs stöd och utbildning. Gärna en mindre grupp som kan åka på turné till mindre kommuner där man inte har möjlighet att åka in till närmaste storstad och få rådgivning” (Verkstadsindustri, 250-999 anställda)*

- » *”Jag tycker inte att informationen kommit fram kring 2030. Det är eldsjälar på företagsledningen. Det hade hjälpt med större tryck uppifrån men de tittar hellre på andra faktorer” (Livsmedelsindustri, 50-249 anställda)*

4.6.5 Andra styrmedel och initiativ

Ett flertal andra initiativ lyfts fram som skulle bistå företagen i deras övergång till förnybara bränslen:

- Undersöka miljömässiga bränslen utifrån ett helikopterperspektiv, med större fokus på bränslets livscykel
- Initiera och stödja framtagningen av alternativa ångpannor som kan drivas av biobränslen för att öka efterfrågan
- Förbättra förutsättningarna/långsiktigheten kring återbetalning av gröna investeringar
- Investering i hållbar infrastruktur (t ex grön godstransport) för exportberoende företag
- Vita certifikat (jämförelse med USA)

5 Slutsatser och diskussion

Det är en delad bild som framkommer från Kontigos intervju- och materialinsamling. Å ena sidan ser vi utifrån intervjuunderlaget, att ett nämnvärt antal företag använder fossila bränslekällor främst i form av gasol och naturgas (en även olja) i essentiella processer i deras tillverkning. Flertalet företag har fasat ut oljeanvändningen men samtidigt har detta i flera fall lett till en ökad användning av gasol och naturgas. Dessa två bränslekällor uppges även vara svåra att fasa ut innan dess att biogas blivit ett mer ekonomiskt attraktivt alternativ. Närmare 15 företag svarar att de för nuvarande inte har några konkreta planer på att minska användningen av fossila bränslen i uppvärmning och processer. En femtedel av företagen ser inte att deras företag kan bli fossilfritt innan 2030. Merparten av dessa företag återfinns inom verkstadsindustrin, därefter inom kemiindustrin. Därtill konstaterar vi att en stor andel av de företag som svarat ”att de kommer att ha svårt att bli fossilfria innan 2030” använder gasol eller naturgas i främst processer.

Å andra sidan framkommer det att företagen (oberoende bransch) arbetar intensivt med olika energieffektiviseringsåtgärder. Detta gäller alltifrån energi- och värmeåtervinning, installering av LED-armaturer, tätning av maskindelar, utbyte av pannor/ugnar samt investering i fjärrvärmeanläggningar. En majoritet av företagen i intervjustudien har konkreta strategier för att minska användningen av fossila bränslen. Kontigo bedömer vidare att närmare en femtedel av företagen har ambitiösa mål, antingen kvantitativa och/eller visionära, i omställningen till förnybara bränslen. Mer än hälften av de intervjuade företagen bedömer själva att de kan bli fossilfria innan 2030. Varav tio företag ser detta som en självklarhet. Företag inom livsmedelsindustrin är generellt mer optimistiska vad gäller förutsättningarna för en sådan omställning.

Vid frågan om myndigheternas roll i omställningen till förnybara bränslen är det ett flertal faktorer som lyfts fram. Det finns en upplevd tvetydighet i den klimatpolitik som förs kring skatter och subventioner. Många företag saknar långsiktighet och stabilitet i politiken med tydliga spelregler för de satsningar som introduceras. En tydlig politik kring skatter, reduktionsplikt och subventioner skapar förutsättningar för en stabil marknad och incitamenten för företagen att investera i ny ”grön” teknik och utrustning.

Fjärrvärme och el används generellt till uppvärmning av fastigheter men anses av många inte vara tillräckligt effektivt till specifika industriprocesser, jämfört med fossila bränslen så som olja, gasol och naturgas. Även studier visar att i vissa fall är temperaturkraven för industriprocesser högre än vad fjärrvärmeleverantören kan

tillgodose¹⁴. Å andra sidan visar studier att det finns en stor potential för konvertering till fjärrvärme i industriella processer¹⁵.

Biogas och biobränsle anses fortfarande av många företag som ett kostsamt alternativ och subventioner lyfts fram som en önskad åtgärd. Kommunikationen och ”marknadsföringen” av befintliga stöd och bidrag för hållbara investeringar upplevs av en del som otillräcklig. Även när det kommer till rådgivning och information upplever många att det saknas punktinsatser för små och medelstora företag samt till specifika branscher om hur man kan ställa om. Större företag har ofta tillgång till sådan kompetens inom organisationen.

Utifrån Kontigos begränsade intervjustudie och baserat på de frågor som besvarats, framkommer det inga tydliga indikationer vad gäller risken för koldioxidläckage. Det är heller inga företag i studien som indikerar att ökade skatter skulle bidra till att de skulle fatta beslut om att flytta produktion utomlands. Bland de företag (ofta större) som har produktion i andra länder uppfattar Kontigo istället att många företag anpassar sig efter Sveriges klimatpolitik.

Det klimatpolitiska ramverk som beslutades av riksdagen under 2017 har förutsättningar att skapa en mer långsiktig och hållbar klimatpolitik, något som eftersträvas bland flera företag från Kontigos intervjustudie. Den nya klimatlagen som började gälla den 1 januari 2018 innebär att varje kommande regering har en skyldighet att föra en klimatpolitik som utgår från klimatmålen, samt ett oberoende klimatpolitiskt råd som granskar klimatpolitiken. Detta har potential att skapa stabilitet och tydliga spelregler för företag som är intresserade av att investera i förnybara bränslen och utrustning. Dock måste denna politik tydligt kommuniceras och även realiseras och uppmuntras på en kommunal nivå. Ett flertal företag från Kontigos intervjustudie saknar rådgivning och stöd på en kommunal nivå kring hur deras företag effektivt kan ställa om.

5.1.1 Förslag på ytterligare undersökningar

Denna studie är kvalitativ och det relativt begränsade antalet intervjuer betonar en explorativ analys framför en komparativ analys. Med detta menas att resultaten bör tolkas försiktigt och utan att i alltför stor utsträckning jämföra olika företag och branscher med varandra. Istället bör fokus ligga på de lärdomar och erfarenheter kring omställning som studien belyser. Då statistik och rapportering kring utsläpp från den icke-handlande industrin generellt är svårtillgänglig och behäftad med osäkerheter (se s.9) bedömer Kontigo att ytterligare undersökningar som denna bör genomföras.

¹⁴ Fjärrsyn (2015) Att använda fjärrvärme i industriprocesser

¹⁵ Trygg m.fl. (2009) "Optimala fjärrvärmesystem i symbios med industri och näringsliv

Kontigo föreslår därför att en ytterligare undersökning genomförs där man intervjuar representanter från olika branschorganisationer och får deras perspektiv på en övergripande nivå. Detta kan kompletteras med en större enkätundersökning baserat på respektive organisations medlemsregister. Branschorganisationerna informerar i förhand sina medlemsföretag om undersökningen vilket skapar möjligheter till en högre svarsfrekvens. En sådan enkät skulle dessutom kunna genomföras en gång per år, eller vartannat år, för att se om/hur olika lagändringar och regler ger effekt, eller om det på något sätt förändrar företagets inställning till omställningsarbetet.

En sådan återkommande undersökning skulle bidra till att bygga på underlag för den icke-handlande industrin samt dessutom kunna synliggöra myndigheters (bl.a. Naturvårdsverket och Energimyndigheten) arbete för en bredare publik (t ex via nyhetsbrev, sociala medier, konferenser).

6 Bilaga 1: Intervjufrågor

1. Kan du mycket kort beskriva företagets verksamhet?

2. Använder ni någon form av fossila bränslen (olja, naturgas, fotogen, bensen, kol) för uppvärmning eller processer i er verksamhet?

• Vi är i denna undersökning ej intresserade av bränsle som används för transporter eller arbetsmaskiner.

Om svaret på fråga 2 är NEJ, avsluta intervjun och tacka för medverkan. Om svaret på fråga 3 är JA, gå till fråga 3.

Ett alternativ kan vara om de svarar NEJ – att då fråga om de nyligen (senaste 3 åren) fasat ut fossila bränslen. Om de då svarar Ja ställa följdfrågan varför och sedan avsluta intervjun)

3. Hur stor är er årsförbrukning av fossila bränslen (om ingen exakt uppgift kan anges, be IP i första hand uppskatta årsförbrukningen, i andra hand om möjligt återkomma med uppgift)?
• Be IP specificera vilken typ av bränsle det rör sig om.

4. Har ni mottagit någon form av stöd eller hjälp för omställning eller effektivisering av företagets energianvändning, eller har ni gjort en energikartläggning enligt lagen om energikartläggning i stora företag (t ex utvecklingsstöd, energikartlägningscheckar, energirådgivning, deltagande i nätverk eller annat stöd)?

SVARSALTERNATIV:

- Ja, från myndighet
- Ja, från forskningsstiftelse
- Ja, från branschorganisation
- Ja, övrig (BE IP SPECIFICERA)
- Nej
- Vet ej

Om svaret på fråga 4 är NEJ eller VET EJ, hoppa till fråga 6. Om svaret på fråga 4 är JA, gå till fråga 5.

5. Vilken typ av stöd eller hjälp har ni mottagit för omställning eller effektivisering av energianvändningen i företaget av energianvändningen i företaget?

6. Har ni genomfört någon form av åtgärd för att påtagligt minska användningen av fossila bränslen i verksamheten (för uppvärmning eller processer) de senaste 10 åren (t ex bytt energislag för uppvärmning/processsteg, vidtagit energieffektiviseringsåtgärder etc.)?

Om svaret på fråga 6 är NEJ eller VET EJ, hoppa till fråga 9. Om svaret på fråga 6 är JA, gå till fråga 7.

7. Kan ni ge exempel på vilka åtgärder som har vidtagits?

SVARSALTERNATIV:

- el, fjärrvärme (lägre andel fossilt ursprung). Vid byte till biobränsle ange gärna till vilket bränsle.
- energieffektiviseringsåtgärder, i så fall vad
- ändring av process
- ändring av drifrutiner
- förändring i attityd/beteende
- annan åtgärd (BE IP SPECIFICERA VILKA)

8. Vad har dessa åtgärder inneburit i termer av minskad användning av fossila bränslen i verksamheten (be IP ange procentuell minskning av årsförbrukning eller motsvarande)? (uppskatta minskningen eller fråga om IP kan återkomma med bättre uppgift)

9. Har ni beslutat om några kommande åtgärder för att fasa ut användningen av fossila bränslen från processer eller uppvärmning under de närmaste 5 åren?
Om svaret på fråga 9 är NEJ eller VET EJ, hoppa till fråga 12. Om svaret på fråga 9 är JA, gå till fråga 10.

10. Vad kommer göras och när?

11. Hur bedömer ni att detta kommer påverka användningen av fossila bränslen i verksamheten framöver (t ex i årsförbrukning av fossila bränslen för berörd process)?

12. Vilka är de viktigaste incitamenten till utfasning av fossila bränslen på företaget?

SVARSALTERNATIV:

- *Rådande och kommande regelverk (lagstiftning) och skatter*
- *Energi- och kostnadsbesparingar*
- *Förväntningar från kund*
- *Intern miljöpolicy/strategiskt arbete*
- *Konkurrensfördelar*
- *Annan orsak (BE IP SPECIFICERA):*

13. Bedömer du att ert företag har förutsättningar att helt fasa ut fossila bränslen från processer och uppvärmning före år 2030?

Om NEJ: varför inte?

14. Bedömer du att branschen har förutsättningar att helt fasa ut fossila bränslen från processer och uppvärmning före år 2030?

Om NEJ: varför inte?

15. Vad kan staten/myndigheter göra ytterligare för att stärka förutsättningarna för ert företag och branschen som helhet att fasa ut fossila bränslen (t ex styrmedel eller stöd av olika slag)?

Den icke-handlande industrins förutsättningar att bli fossilfria innan år 2030

RAPPORT 6817

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 978-91-620-6817-2
ISSN 0282-7298

Rapporten uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författaren svarar själv för innehållet och anges vid referens till rapporten.

ELINOR NISSBRANDT & JONAS HUGOSSON

Naturvårdsverket har uppdragit åt Kontigo AB att intervjua företrädare från några industrieföretag vars verksamheter inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. De tillfrågade kommer från mindre och medelstora företag inom livsmedels-, verkstads- och kemisk industri. Syftet med undersökningen var att få en bild av företagens arbete med att fasa ut de fossila bränslena, hur de ser på förutsättningarna att bli fossilfria samt vilka styrmedel och stöd som behövs för att underlätta omställningen.

Rapporten kan användas som underlag för Naturvårdsverkets och andras arbete med att nå klimatmålen i det klimatpolitiska ramverk som Riksdagen fastställde år 2017.

